

Коробова І. В. До проблеми методичної підготовки майбутнього вчителя фізики до контрольної-оцінювальної діяльності[Текст] / І. В. Коробова // Інноваційні технології як чинник оптимізації педагогічної теорії і практики : Матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. : 25-26 жовтня 2012 р., м. Херсон / [наук. Ін.І. І у поряд. Г. С. Юзбашева]. – Херсон : Айлант, 2012. – Вип. 15. – С. 196-198

УДК: 372.853

ДО ПРОБЛЕМИ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ ДО КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

І. В. Коробова

Херсонський державний університет

Анотація: У статті подано аналіз сутності понять “контроль”, “моніторинг”, “діагностика”, “оцінювання”; виявлено додаткові функції контролю навчальних досягнень учнів – управлінську, пропедевтичну, корегувальну; виділено елементи контролюючої діяльності учителя фізики.

Ключові слова: контроль, управління, діагностика, оцінювання, контроль-оцінювальна компетенція вчителя.

Annotation: In the article it is analysed essence of concepts "control", "monitoring", "diagnostics", "evaluation"; user facilities of control of educational achievements of students are educed - administrative, preventive, adjustment; the elements of supervisory activity of teacher are distinguished; maintenance of control-evaluation competence of teacher of physics is considered.

Keywords: control, management, diagnostics, evaluation, control-evaluation competence of teacher.

Підготовка майбутнього вчителя фізики до виконання ним професійних функцій є складним процесом, оскільки зазначені функції є різноманітними, взаємопов'язаними між собою. Особливе місце серед них посідає функція контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів. Зрозуміло, що майбутній учитель зобов'язаний бути обізнаним у видах контролю, його функціях, методиці організації, а головне - мати досвід реалізації контролюючої функції у практиці навчання, володіти контроль-оцінювальною компетенцією. У зв'язку з тим, що поряд з термінами “перевірка”, “контроль” і “оцінювання” все частіше науковцями вживаються такі поняття, як “моніторинг”, “діагностика” виникає необхідність їх розрізнити, з'ясувати особливості кожного та місце у навчальному процесі.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з фізики були предметом дослідження П. С. Атаманчука, В. П. Вовкотруба, М. В. Головка, Т. С.

Колечинцевої, О. І. Ляшенка, В.Ф. Савченка, В. Д. Шарко та ін. Ними розглядалися переважно види, методи, форми, функції контролю й оцінювання у традиційній та інноваційних системах навчання. Але з позицій методичної підготовки вчителя фізики до контрольної-оцінювальної діяльності ця проблема потребує додаткових досліджень.

Метою даної статті є уточнення сутності понять, що складають термінологічний апарат контрольної-оцінювальної компетенції вчителя: “контроль”, “перевірка”, “моніторинг”, “діагностика”, “оцінювання”; з’ясування особливостей організації контрольної-оцінювальної діяльності майбутнього вчителя.

На думку науковців, рівень сформованості контрольної-оцінювальної діяльності можна розглядати як один із показників професіоналізму вчителя [1], професійної майстерності вчителя [8]. Оскільки існує прямий зв’язок між професіоналізмом, професійною майстерністю та компетентністю, рівень сформованості контрольної-оцінювальних умінь розглядається нами як показник методичної компетентності вчителя фізики. Для з’ясування змісту контрольної-оцінювальної діяльності вчителя доцільно визначитися з термінологією, що використовується для опису зазначеної діяльності. Різні тлумачення понять, що стосуються перевірки ЗУН (компетентностей), занесені нами до таблиці 1.

Таблиця 1

**Тлумачення понять “контроль”, “моніторинг”, “оцінка”
різними авторами**

№ п/п	Визначення поняття	Автор
1	<i>Педагогічний контроль</i> - система перевірки результатів навчання і виховання учнів, що є засобом встановлення прямого і зворотного зв'язку між вчителем і учнем. <i>Контроль</i> - виявлення, вимірювання і оцінювання знань, умінь учнів.	А.С.Степанова-Бикова [6, с. 158].
2	<i>Контроль</i> – перевірка діяльності.	А.О.Івченко [2, с. 193].
3	<i>Контроль</i> – спостереження, нагляд над чим-небудь з метою перевірки.	Д.Н.Ушаков [7, с. 368].
4	<i>Контроль</i> – це цілеспрямована інформаційно-констатувальна, діагностико-навчальна та рефлексивна взаємодія суб'єктів навчального процесу, орієнтована на встановлення відповідності процесу і	Т. С. Колечинцева [3, с. 7].

	результатів навчання <i>державному стандарту</i> фізичної освіти.	
5	Контроль – <i>control</i> – 1) управління, керівництво з метою забезпечення функціонування системи; 2) маніпулювання поведінкою; регулювання; 3) спостереження з метою перевірки, нагляд; 4) самовладання.	С.О.Кравченко [4, с. 176].
6	Моніторинг – [англ. <i>monitor</i> – контролювати, перевіряти] - 1) збір інформації, відомостей в засобах масової комунікації; 2) спостереження, оцінка і прогноз стану довкілля у зв'язку з господарською діяльністю людини; 3) систематичне зіставлення дійсного стану справ фірми або організації з бажаним.	Словник іншомовних слів [5].
7	Моніторинг – 1) постійне спостереження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим припущенням; 2) <i>спостереження, оцінка і прогноз</i> стану навколишнього середовища у зв'язку з господарською діяльністю.	Д.Н.Ушаков [7, с. 458].
8	Оцінка (оцінювання) – процес, діяльність (чи дія) оцінювання, здійснювана людиною; це <i>встановлення міри виконання учнями завдань</i> , поставлених перед ними в процесі навчання, рівня їх підготовки і розвитку, якості отриманих знань, сформованих умінь і навичок.	А.С.Степанова-Бикова [6, с. 158].
9	Оцінка – 1) <i>думка</i> , міркування про якість, характер, значення кого-/чого-небудь; 2) прийняте позначення якості знань і поведінки учнів (анал. – “бал”).	А.О.Івченко [2, с. 307].
10	Оцінка – 1) оцінювання; 2) визначення якості відповідно до критеріїв норми; 3) <i>думка</i> ; 4) судження про ефективність чого-небудь.	С.О.Кравченко [4, с. 271].

Аналіз змісту наведених означень дає можливість зробити наступні висновки щодо тлумачення споріднених понять. Науковці В. Г. Разумовський, Р. Ф. Кривошапова, Н. А. Родіна, А. О. Івченко практично не розрізняють поняття “перевірка” і “контроль”; але ми згодні з авторами [6, с. 272], які вважають контроль

родовим поняттям по відношенню до перевірки. Зауважимо, що *контроль* – це, по-перше, процес *спостереження (нагляду)* за пізнавальною діяльністю суб`єктів навчання та, по-друге, процес *керівництва* цією діяльністю для її спрямування та забезпечення підтримки.

Існують різні думки щодо супідрядності понять “контроль” та “моніторинг”. Аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що *контроль* - процес, який може здійснюватися *постійно, періодично, епізодично*. Моніторинг і контроль – це *процеси*, що характеризуються *тривалістю* в часі. *Моніторинг* – це *постійне* спостереження, характеристиками якого є *безперервність* або *регулярність*; його проводять за сталим набором показників. Зокрема, нами виявлено, що моніторинг проводиться *без втручання* в процес спостереження, тоді як контроль передбачає можливість та необхідність такого втручання. На основі даних моніторингу будуються передбачення (*прогнози*) стосовно *тенденцій* протікання досліджуваного феномену. На основі контролю розробляються корекційні заходи та здійснюється управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Підсумовуючи, можна стверджувати, що *контроль* – процес встановлення зворотного зв`язку між вчителем і учнями. У залежності від мети контролю проявляються різні його *аспекти*:

1) *Контроль як перевірка*: мета – спостереження з метою перевірки → перевірка, діагностика, оцінювання, оцінка, розробка корекційних заходів, корекція, контроль корекції, пропедевтика помилок.

2) *Контроль як моніторинг*: мета – тривале спостереження з метою виявлення тенденцій → перевірка, діагностика, оцінювання, прогнозування тенденцій, прогноз.

3) *Контроль як засіб управління*: мета – нагляд з метою управління (контроль процесу навчання): спостереження (нагляд) → перевірка, діагностика, оцінювання, оцінка, корекція, пропедевтика помилок.

Ми підтримуємо думку дослідників, які пропонують розглядати перевірку, діагностику, оцінювання як *компоненти контролю*.

З огляду на це, *перевірка* – компонент контролю, процес співставлення фактичного рівня навчальних досягнень учнів з нормою (державним стандартом), який полягає у виявленні та вимірюванні навчальних результатів, а також у фіксації учнівських помилок, їх систематизації.

Діагностика – компонент контролю, процес аналізу допущених помилок і встановлення “діагнозу” – виявлення *причин* помилок, методичних прогалин навчання учнів. Для встановлення відповідного діагнозу вчитель має спиратися на типологію учнівських помилок, постійно її поповнювати та аналізувати.

Діагностичний зріз – інструмент контролю, одноразовий акт перевірки.

Діагностичне завдання – засіб контролю – (текст фізичного диктанту, тесту, контрольної роботи тощо). Зрозуміло, що вчитель повинен вміти не тільки підбирати, але й самостійно створювати зазначені діагностичні засоби.

Оцінювання – компонент контролю, оцінювальна діяльність вчителя. На відміну від діагностики оцінювання передбачає висловлення ставлення суб`єктів навчання (вчителя, учня) до фактичного результату (стосовно причин помилок та результатів навчання).

Оцінка – результат контролю – не обов`язково виражається кількісно (у балах), вона може існувати у вигляді судження, висловлення стосовно якості оцінюваної діяльності. Дослідниками підкреслюється існування психологічної проблеми об`єктивності та суб`єктивності оцінки.

Виходячи з наших міркувань, до наведеного переліку доцільно додати ще три функції: *управлінську, корегувальну та пропедевтичну*.

З`ясування сутності поняття “контроль” дає можливість виділити **елементи контролюючої діяльності** вчителя, якими є:

- встановлення прямого та зворотного зв`язку між вчителем і учнями у процесі навчання, що здійснюється за допомогою заздалегідь продуманих запитань (завдань, задач) – письмових або усних;
- виявлення наявності або відсутності знань та вмінь на основі порівняння реального результату діяльності з нормою, визначеною стандартом;
- виявлення та систематизація учнівських помилок;

- аналіз причин допущення помилок, виявлення прогалин у навчанні (діагностика);
- планування та впровадження заходів корекції ЗУН (компетентностей);
- констатування стану усунення помилок (контроль корекції);
- пропедевтика допущення помилок у майбутньому.

Висновки. Методична підготовка майбутніх учителів фізики з контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів передбачає виділення елементів контролюючої діяльності та розробку тренувальних завдань на виконання кожного елемента окремо, а також виконання цілісного акту діяльності з контролю та оцінювання. На основі виділених елементів доцільно розробити систему завдань для майбутніх учителів фізики, виконання яких сприятиме набуттю індивідуального досвіду контрольної-оцінювальної діяльності.

Література:

1. Блинова О. Є. Психологічні особливості педагогічної оцінки / О. Є. Блинова // Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з природничо-математичних дисциплін. З досвіду роботи : Посібник для вчителів / За ред. В. Д. Шарко. – Херсон : Олді-Плюс, 2001. – С. 15-18.
2. Івченко А. О. Глумачний словник української мови / Худож.-оформлювач І. В. Осипов. – Харків : Фоліо, 2006. – 540 с. – (Б-ка державної мови).
3. Колечинцева Т. С. Диференційований підхід до контролю і оцінювання навчальних досягнень з фізики учнів 8-х класів загальноосвітніх шкіл : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.01.02 “Теорія та методика навчання (фізика)” / Т. С. Колечинцева. – Кіровоград, 2009. – 20 с.
4. Кравченко С. А. Социологический энциклопедический русско-английский словарь : Более 10000 единиц / С. А. Кравченко. – М. : ООО Изд-во “Астрель” : ООО “Изд-во АСТ” : ООО “Транзиткнига”, 2004. – 511 с.
5. Словарь иностранных слов [сост. Н. Г. Комлев]. – 2006. – Режим доступа : <http://enc-dic.com/fwords/Monitoring-23311.html>
6. Степанова-Быкова А. С. Методика профессионального обучения [Электронный ресурс] : курс лекций / А. С. Степанова-Быкова, Т. Г. Дулинец. – Электрон. Дан. (4 Мб). – Красноярск : ИПК СФУ, 2009. – (Методика профессионального обучения : УМКД № 1513/1115–2008 / рук. Творч. Коллектива А. С. Степанова-Быкова). – 1 электрон. Опт. Диск (DVD).
7. Ушаков Д. Н. Большой толковый словарь современного русского языка / Д. Н. Ушаков. – М. : “Альта-Принт”, 2006. – VIII, 1239 с.
8. Шарко В. Д. Теоретичні основи методичної підготовки вчителів до впровадження рівневої системи оцінювання навчальних досягнень учнів / В. Д. Шарко // Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з природничо-математичних дисциплін : З досвіду роботи : Посібник для вчителів / За ред. В. Д. Шарко. – Херсон : Олді-Плюс, 2001. – С. 3-15.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА:

Коробова Ірина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізики; Херсонський державний університет.

Домашня адреса: 73039; м. Херсон-39, а/с №347;

E-mail: i_korobova@i.ua

Контактний телефон: м. 050-946-58-69; р. 0552-32-67-69.